

DERGEZ ILDIKÓ

dergez.ildiko@gmail.com

teológus, PhD hallgató

(PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola)

A példaképek helye és szerepe a Horthy–korszak oktatási rendeleteiben (1920–1938)

Role models in the educational decrees of the Horthy era in
Hungary (1920–1938)

ABSTRACT

Hungary faced new challenges after the First World War. Multiple revolutions, economic difficulties and the Treaty of Trianon followed defeat in the Great War. In this situation, many of the country's leading politicians believed that education alone could help the country's recovery. Kuno Klebelsberg and Bálint Hóman played a crucial role in this policy as ministers. With their decrees, they sought to provide role models to the pupils who could reinforce the nation. In my study, I want to present the different types of role models that appeared in the educational decrees of this period (1920–1938). It is an essential fact that we do not only find historical examples, but also literary and thematic examples such as military heroes.

KEYWORDS

role model, educational decree, remembrance, education, history

DOI 10.14232/belv.2023.2.3

<https://doi.org/10.14232/belv.2023.2.3>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Dergez Ildikó (2023): A példaképek helye és szerepe a Horthy–korszak oktatási rendeleteiben (1920–1938). *Belvedere Meridionale* vol. 35. no. 2. 34–48. pp

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

BEVEZETÉS

A 20. század elején komoly megrázkódítás érte Magyarországot. Az első világháború vége, a Monarchia felbomlása, a két forradalom 1918–1919-ben, valamint a trianoni békeszerződés (1920) komoly veszteségeket okozott. Ennek hatására Magyarország meglehetősen elszigetelt helyzetbe került. Az ország alkotmányos monarchiaként működött tovább, a király nélküli királyságot Horthy Miklós kormányzó vezette. A korszak vezető politikusai felismerték, hogy az elszigeteltségből való kitörés egyik eszköze az oktatás lehet. Ebben hátrányt jelentett, hogy sok kiváló felsőoktatási intézmény került a békeszerződés miatt a határ túloldalára. Így gyakorlatilag szinte az alapoktól kellett megszervezni az oktatási rendszert Magyarországon.¹ Fő feladatnak tekintették, hogy az oktatási rendszer fejlesztésével minél több „kiművelt emberfővel” rendelkezék az ország.² Az oktatást e korszakban Klebelsberg Kuno és Hóman Bálint neve fémjelezte, akik egyenként 9-9 évig álltak a Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium élén. Az időintervallum (1920–1938) választását az említett trianoni béke éve és az utolsó békeév (1938) jelöli ki.³

Tanulmányomban a korszakban kiadott oktatási rendeletekben megjelenő példaképeket vizsgálom. Célom, hogy egy összefoglaló képet mutassak be arról, hogy milyen szereplőket és eseményeket kívántak a tanulók elé állítani, valamint hogy ezeknek milyen szerepet szántak az oktatásban. Vizsgálatom tárgyát nem a végrehajtás és annak módja, hanem a rendelet szándékának bemutatása motiválja.

A KORSZAK KULTÚRPOLITIKÁJA KLEBELSBERG KUNO ÉS HÓMAN BÁLINT MINISZTERSÉGE IDEJÉN

Klebelsberg Kuno – mielőtt Magyarország vallás- és oktatásügyi minisztere lett – végig járta a hivatalnoki ranglétrát. Ő volt az, aki felismerte, hogy a trianoni békeszerződés utáni romokban lévő magyar gazdaságot és diplomáciai elszigeteltséget nem harccal, hanem oktatással lehet orvosolni. Szerinte a legjobb fegyver a „*kultúrfőlény*” biztosítása lenne a környező népekkel szemben. Ennek érdekében a számos lépést hajtott végre. Az analfabetizmus felszámolása

¹ CSICSAY 2002. 42–43.

² KLEBELSBERG 1928.

³ UJVÁRY 2003.

érdekében közel 5000 népiskolát alapított vagy fejlesztett tovább. A középiskolákban főleg a modern idegennyelvek oktatását szorgalmazta és több polgári iskola nyitását is kezdeményezte.⁴ Szíviügyének tekintette a felsőoktatás helyzetének helyreállítását, amihez komoly lépéseket is tett. Három egyetemet szervezett meg Magyarországon, valamint kutatóintézeteket állított fel. A legfontosabb külföldi kulturális központokban magyar intézeteket hozott létre, hogy a magyar elit lépést tarthasson a tudományos fejlődéssel. Elképzeléseinek célja az volt, hogy a kultúrfőlény fegyverével revideálja Trianont. *„A tudás erejével döngethetjük a trianoni börtönajtót és a szellem szavával hirdethetjük a világ nemzeteknek a magyar igazságot”* (KÉKES 1996. 254.).

A másik jelző, mellyel a Klebelsbergi kultúrpolitikát szokás illetni, az úgy nevezett neonacionalizmus eszméje volt. A *Pesti Napló* 1928. január 1-i számában ezt a következőképpen magyarázta: *„Én az iskola révén különösen két vezéreszmét igyekszem az új nemzedékbe belevinni: az erkölcsi alapokon nyugvó nacionalizmust és a gazdasági termékenység gondolatát. Azt a nemzeti érzést és elgondolást, amelyet a magyar iskola révén ápolni igyekszem, neonacionalizmusnak kell, hogy nevezem. Neonacionalizmusnak annak ellenére, hogy mi magyarok az Európában élő nemzetek között a legrégebbi nacionalisták vagyunk”* (KLEBELSBERG 1928. 61.). Véleménye szerint Európában már korábban – a görög–római kultúrában – is létezett bizonyos fajta nacionalizmus, így az ahhoz való visszatérés elfogadható lépés.⁵

Klebelsberg halála után gyors egymásutánban váltották egymást a miniszterek a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium élén. Az átmeneti állapot 1932-ban szűnt meg, amikor Hóman Bálintot nevezték ki a minisztérium élére, aki kisebb megszakítással egészen 1942-ig vezető szereplő maradt.⁶ Klebelsberg „kultúrfőlény-politikája” az ő működésére is hatással volt. Hitt abban, hogy az oktatásba fektetett tőke megtérül, a tudomány és művészet által emelkedhet ki az ország a szomszédos államok közül és vívhatja ki elismerését a világ szemében.⁷ Hóman eredetileg egyetemi tanárként és történészként működött, munkáit a tudományos élet is elismerte. Iskolapolitikájának egyik fő célja, hogy csökkentse a fennálló különbségeket az egyes iskolatípusokban, ehhez szükség volt arra, hogy egy egységes iskolarendszert alakítson ki, és növelje az állami befolyást a nemzetnevelés érdekében.⁸ Támogatta a szegény, de tehetséges parasztfiatalokat, amiről így fogalmazott később: *„Egyetlen magyar iskolának sem lehet célja a puszta szakismeretközlés. Valamennyiünknek elsőrendű feladata a magyar életre való céltudatos előkészítés, az ifjúság erkölcsi nevelése, jellemének szilárdítása, kötelességtudatának fejlesztése, vallás-erkölcsi és nemzeti alapon nyugvó egészséges magyar világszemléletének kialakítása. Az államnak és a társadalomnak tervszerűen kell a magyar nép minden rétegében feltalálható jeles tehetségeket kiválasztaniok és felemelniök s a nép minden fiát tehetsége irányához, képességei terjedelméhez, műveltsége színvonalához illő hivatás felé terelniök.”* (HÓMAN 1942. 107–109). Minisztersége alatt egyre nagyobb teret nyert a tananyagban a nemzeti ideológia közvetítése. Az 1934-es középiskolai rendszer bevezetésekor a nemzetismeretet nevezte meg az általános műveltség alapjának és igyekezett nemzeti–keresztény alapon átszervezni az oktatást.⁹

⁴ UJVÁRY 2018. 241

⁵ GYÁNI – KÖVÉR 1998. 237-239

⁶ UJVÁRY 2003. 94–95

⁷ HÓMAN 1942. 107–109

⁸ NAGY 2005.

⁹ 1934. évi XI. törvénycikk a középiskoláról. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=93400011.TV> hozzáférés: 2022.11.30. 13:36

PÉLDAKÉPEK A KOR NEVELÉSTUDOMÁNYÁBAN

A példaképek iskolai oktatásban való felhasználását először Johann Friedrich Herbart (1776–1841) német filozófus és pedagógus hangsúlyozta. Munkássága hatással volt a 19–20. századi európai közoktatásra és a keresztény nevelésre egyaránt.¹⁰ Herbart szerint a nevelés célja nem egyedül tananyag átadása, hanem az erkölcsös magatartás kialakítása és a morális eszmék megvalósítása. Minden gyermeket nevelhetőnek tartott célirányos és tervszerű neveléssel. Ennek segítségével kialakítható benne az erkölcsiség. Ennek alapján a nevelés menetét három részre osztotta fel: kormányzás, oktatás és vezetés területekre.¹¹

A kormányzás szakaszának a fő célja, hogy „betörje a gyermeket”. Ebben a stádiumban a gyermek még szelídítetlen ösztönlény, így az itteni módszerek célja a gyermek előkészítése.¹² Az oktatási szakaszban kezdődik a gondolkodás és a gondolkodtatás beindítása. A hosszú távú célokhoz szükséges a „nevelő oktatás” kialakítása.¹³ E szerint csak akkor lesz nevelőerejű az oktatás, ha az elsősorban az alapvető műveltség átadására irányul, nem pedig szakmai ismeretek tanítására. Ebben a szakaszban a gyermek érdeklődésének kibontakoztatása a legfontosabb. Ha a gyermeket nem érdekli az adott tantárgy, úgy az nem lesz számára elsajátítható és nem válik tudássá számára. Ugyan az oktatás legfőbb eszköze az érdeklődés felébresztése, ehhez viszont ki kell alakítani sokoldalú és arányos érdeklődést a gyermekben.¹⁴ Az érdeklődés körét ezen elmélet két csoportra osztja, úgy mint a megismerés és a részvét körére. Ez alapján dolgozza ki tantervelméletét.¹⁵

Az oktatási szakasszal egyszerre jelenik meg a vezetés szakasza, amellyel teljessé válik a nevelés. Itt a fiatal már nem külső befolyásnak engedelmeskedik, hanem kialakul benne az erkölcsi rálátás és az etikai meggyőződés, amely az elé állított példaképek útján valósulhat meg.¹⁶

A továbbiakban tehát a példaképeknek lesz nagyobb szerepe a herbarti nevelélméletet követők körében. Itt már a tapintat, a gyengédség és a jó kedély jelentik a nevelés legfőbb eszközeit. Herbart pedagógiájának több követője és továbbfejlesztője akadt, például Tuiskon Ziller, Karl Volkmar Stoy, Wilhelm Rein és a magyar Kármán Mór. Kármán (1843–1915) a példakép alapú nevelést preferálta, három részterületre (testi, erkölcs és értelmi nevelésre) osztva annak szakaszait. *„Az egyén erkölcsisége a társas együttélés során bontakozik ki, ez adja az erkölcsi nevelés fontosságát, melynek során a növendék egyéni életét alá kell rendelnie a közös nemzeti élet céljainak”* (PUKÁNSZKY – NÉMETH 1995). Véleménye szerint az erkölcsi nevelés két fő feladata a vezetés és a fegyelmezés. Az értelmi nevelés szintén fontos szerepet tölt be, ahol a középiskolai oktatás során elsajátítandó három fő műveltségi területet jelöli ki. Ezek a nyelvi és irodalmi tanulmányok, a műszaki és természeti tanulmányok, valamint a történeti és erkölcsi tanulmányok. Ezek közös vonása, hogy a nemzet tiszteletét, a nemzeti közösséghez való tartozást, illetve az ősek tiszteletének, fontosságát hangsúlyozzák.¹⁷

¹⁰ PUKÁNSZKY – NÉMETH 1995.

¹¹ MIKONYA 2008.

¹² PUKÁNSZKY – NÉMETH 1995.

¹³ MIKONYA 2008.

¹⁴ PUKÁNSZKY – NÉMETH 1995.

¹⁵ BICSÁK 2014.

¹⁶ BREZSNYÁNSZKY 2002

¹⁷ ROMSICS 2010.

A példaképek helye és szerepe az oktatási rendeletekben

Egy minisztérium irányításában fontos szerepet szántak a különböző jogszabályoknak. Ezek egyszerre adtak keretet és hivatkozási alapot annak a rendszernek, melynek élén a vallás- és közoktatási miniszter állt. A jogszabályi hierarchiában a törvényeket illetve meg az első hely, amelyeket a rendeletek követtek. A miniszter által kiadott központi rendeletek célja egy adott feladat végrehajtásának biztosítása voltak, melyek az érintettek számára kötelező kötőerővel bírtak.¹⁸

A Vallás és Közoktatási Minisztérium rendeleteit a Hivatalos Közlönyben tették közre. Az első Hivatalos Közlöny 1893-ban jelent meg és ezentúl évente átlagosan 24 szám jelent meg a különböző rendeletekkel.¹⁹ A háború utáni zavaros időszakban (1919-ben) a Vallás- és Közoktatási Minisztérium nyomatékosította a rendeletek kötelező jellegét.²⁰

A korabeli oktatásban az említett kultúrfölény koncepciója mellett nagy hangsúlyt kapott a hazafiasság és a nemzetnevelés kérdése. A gondolat szempontjából egyik a legfontosabb rendeletet 1920-ban adták ki. Arról rendelkezik, hogy mihez, és milyen módon kell felhasználni az iskolai ünnepségeket és diákköröket a tanulók nevelésében. A tanárok és tanítók feladata itt a legfontosabb, hiszen a háború és a Tanácsköztársaság hatására megváltozott a korábbi világkép. Ennek másik súlyos következménye volt, hogy a vallás is háttérbe szorult. Mindezen problémák mellett a trianoni békekötés sem segítette az ország lelki helyreállítását. A rendelet kimondja, hogy a diákság a nemzet jövője és megmaradása szempontjából kulcsfontosságú. „*Ezért az összes iskolák tanítói és- tanári testületét ezúttal is felhívom arra, hogy az ifjúság és a lakosság hazafias érzésének ápolását, jellemének fejlesztését, erkölcsének javítását legelső kötelességének tartsa.*” (1920. 154.490). Másik garanciát a vidéki lakosság megerősítését tartották, amely garancia lehetett a nemzeti feléledésre (1920. 154.490).

A későbbiekben további rendeletek jelentek meg a tanárok számára, hogy milyen irányba tereljék a gyermekek nevelését és oktatását. Ennek egyik eszköze az iskolai terv lett, ahol kijelölték a tantárgyak közötti hangsúlyokat. Az 185.068/1919. számú körrendelet a háború utáni oktatási rendszert hivatott megszervezni. A rendelet „*a háború okozta elemi népiskolai mulasztások pótlása végett szervezett ismétlő- és továbbképző tanfolyamok tanításterveit tartalmazza. Magyar irodalom, Magyarország története, polgári jogok és kötelességek és a nevelési ismeretek tantárgyakhoz ad részletes utasítást. A rendelet kiegészítése pontosan meghatározza milyen diákokat kell nevelnie a tanárnak, hogy hasznos állampolgárai legyenek a magyar nemzetnek. Magyar irodalom tárgyában legfontosabbnak a „magyar népszellem termékeinek” megismerését említi (211,081/1919). Nagy hangsúlyt kívántak fektetni a nemzeti – elsősorban lokális – hagyományok ápolására, a helyi mesék és mondák megismerésére. Szorgalmazták továbbá a helyi népszokások megőrzését is (211,081/1919).*

¹⁸ Rendelet. Közérthetőségi Szócikk Adatbázis. <https://u-szeged.hu/efop362-00007/minden-szocikk/rendelet/hozzaférés:2022.11.30.11:03>

¹⁹ A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1892. évi 2421 eln. számú rendelete. a „Hivatalos Közlöny” megindítása tárgyában. https://adt.arcanum.com/hu/view/Hivatalos_Kozlony_1893/?pg=16&layout=s hozzáférés: 2022.11.30. 20:29

²⁰ A m. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1919. évi 85. évi. sz. körrendelete a Hivatalos Közlönynek az összes tanügyi hatóságoknak, hivataloknak és intézeteknek való megküldése, az általános rendeleteknek joghatállyal való közzétevése és a rendeleteknek kötelező tudomásul vétele tárgyában. https://adt.arcanum.com/hu/view/Hivatalos_Kozlony_1919/?query=%221919.%20%C3%A9vi%2085%22&pg=32&layout=s hozzáférés: 2022.11.30. 09:38

A szépirodalom keretében a Himnusz és a Szózat megtanulása, Petőfi Sándor, Arany János költeményei, Kisfaludy Sándor, és Tompa Mihály regéi, Eötvös József, és Széchenyi István írásai, Jókai Mór és Gárdonyi Géza regényei játszanak kiemelt szerepet, mely elengedhetetlen a magyar irodalmi alapműveltséghez. Ezzel kívánták erősíteni a magyarságtudatot és a nemzet-hez tartozást a diákokban. Ennek segítségével a magyar írók és költők munkássága és művei mintául szolgálhattak a diákság számára (211,081/1919).

A magyar történelem területén a rendelet pontos célokat fogalmazott meg. „*A mai társadalmi, gazdasági és politikai viszonyok okainak megértése a nemzeti tudatosság kifejlesztése és a jobb jövőben való reménység élesztése céljából. Az első helyen említett cél érdekében a legújabb idők története, az utóbbi cél érdekében nemzeti katasztrófák és az utánok következő emelkedés ideje tárgyalandók annak a bemutatására, hogy a magyar nemzet legreménytelenebb helyzetéből is mindig újra éledt.*” (211,081/1919). Ennek kapcsán a tatárjárás, IV. Béla uralkodása, a mohácsi vész, magyarok hősiessége a törökkel, a Rákóczi-szabadságharc, Mária Terézia és II. József uralkodása kaptak kiemelt szerepet. További témákat jelentett Széchenyi István munkássága, az 1848-as forradalom és szabadságharc, az 1867-es kiegyezés és az ebben közreműködő Deák Ferenc bölcs példája. Komoly szerepet szántak a dualizmuskori nemzetiségi kérdések bemutatására, melyet többen a trianoni békeszerződés egyik előzményének tartottak. Az oktatás során kitértek még az ország első világháborús szerepvállalására, hogy példákat állítsanak a diákok elé. Jól látszik, hogy a fiataloknak fontos szerepet szántak, bennük látták a magyarság jövőjének reményét.

A diákoknak polgári jogok és kötelességek tantárgyban való oktatásban is részesülni kellett. Ennek célja volt, hogy „*a közösség (község, nemzet) életében való tudatos részvételre való képessé tétel*”. A nevelési ismeretek elnevezésű tantárgy az erkölcsstan órákat foglalta magába. A rendeletek konkrét pontokba szedve közölték az elvárásaikat a tanárok felé, hogy mit kell átadniuk, és elvárniuk a diákoktól, mely szükséges ahhoz, hogy a „*nemzet tovább fejlődhessen*”. A továbbiakban a tantervekkel különböző rendeletek foglalkoztak, hogy minden oktatási szinten konkrét elvek mentén történjen a jövő nemzedékének nevelése (1467/1925). Fő hangsúly a középiskolák esetében „*középiskolai műveltség egyesítse ugyan magában a szükséges humanisztikus és reális elemeket, mégis kifejezetten magyar nemzeti jellegű legyen.*” (32.400/1936. V. 1.).

A diákság jellemének formálását ugyanakkor nem pusztán a tanórákra bízta. Ennek keretében különböző tematikus napokat szerveztek, hogy a diákokat a nemzethez, mint közösséghez tartozónak érezzék magukat. E tevékenység során már nem csak passzív résztvevőként, hanem tevékeny szereplőként számítottak a diákságra. A magyarság múltjával, műveltségével és nagyjaival is megismertették a tanulókat, ahogyan azt a rendeletek is tartalmazták.

Nagy hangsúlyt kaptak a tematikus napok, mint például a magyar könyv napja (29.732/1932. V.). Az iskolán kívüli és iskola utáni elfoglaltságok is nagy szerepet kaptak a nemzetnevelésben. Azok a tanulók, akik az elemi iskola elvégzése után nem folytatták tanulmányaikat, lehetőségük volt különböző közösségekhez csatlakozni, mely a népművelés szempontjából volt elengedhetetlen, és egyfajta kiegészítő tanfolyamként hároméves képzési keretben valósult meg. Különös tekintettel a nők további oktatására fektettek hangsúlyt, úgy, mint a háztartási ismeretek, kézimunka, és egyéb a korszakban sajátosan női elfoglaltságnak tartott tevékenységekre. Fontos volt, hogy a kisebb vidéki települések lakosai is megfelelő műveltséggel rendelkezzenek, hogy ezzel erősítsék is bennük a nemzethez tartozás érzését, hiszen sokan voltak, akik más nemzetiségekhez tartoztak. (76.800/1933. VII. a.).

1928-ban a vallás- és közoktatásügyi miniszter Klebelsberg Kuno egy körlevelet is megjelentetett a háború befejezésének 10. évfordulóján. E dokumentumban a miniszter ismételten kiemelte a tanárok számára, hogy mire kell figyelni a diákok oktatása és nevelése kapcsán. „*A művelődés első irányelve a tisztult nacionalizmus, melynek erejét a világháborút követő nemzetközi irányú áramlatok és forradalmak nemhogy gyöngítették, de még erősítették, A nemzeti gondolat nincsen ellentétben az általános emberinek eszméjével, az egyetemes emberiség haladásával.*”²¹

Mindezek mellett a legfontosabb nemzetformáló és példaképképző eseményeknek a nemzeti ünnepek bizonyultak. A diákság és a lakosság itt sokszor együtt ünnepelt vagy emlékezett meg a fontos történelmi eseményeiről, melyek történelemformáló jelentőséggel bírhattak a nemzet szempontjából. Legfontosabb nemzeti ünnepek március 15, október 6 és a mohácsi csata 400 éves évfordulója (1926. augusztus 29.) voltak a rendeletek alapján.

Március 15-e megünneplésével a korszakban három különböző rendelet is foglalkozik. Ezek nagyon pontosan határozták meg az ünnepségek célját és menetét. A rendeletek kötelezővé tették minden a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez tartozó iskolában március 15-e megünneplését. Elrendelték, hogy ezen a napon a hazafias érzések kifejezésére tűzzék ki az épületekre a nemzeti lobogót. A rendelet felhívta a figyelmet, hogy ezek az ünnepségek nem csupán az iskolák diákjainak kell, hogy példaként szolgáljanak, hanem az egész nemzetnek; „*Mai válságos helyzetünkben a magyar iskolának egyik legfontosabb hivatása, hogy a nemzeti érzést és öntudatot egyrészt a tanulóifjúságban kifejlessze, másrészt pedig nevelő példájával széttagolt társadalmunkban is erősítse. Ennek a célnak elősegítésére, valamint az iskolának és a közönségnek egybekapcsolására az iskolai hazafias ünnepélyek mindenkor kiváló alkalomnak bizonyultak*” (27,919/1922). Konkrétumot nem említ az elhangzó ünnepi beszédekkel kapcsolatban, de az irányt kijelöli. Egyik legfontosabb elem a saját korszakuk és a múltban történt események párhuzamba állítása volt. Ennek segítségével kellett rámutatni arra, hogy a nemzeti ahogy akkor, úgy most is ki fog kerülni a nehézségekből. Ezt a reményteljes jövőképet kellett átadni az ország ifjúsága – és a lakosság – számára.

Az október 6-ai ünnepséget gyásznapként kell kezelni a kiadott rendelet szerint. Ezt istentisztelettel kell megnyitni és emelkedett hangvételű ünnepélyt kell tartani, ahol az aradi 13 önfeláldozását és hősiességét kell méltatni és példaként állítani a tanulók elé (9964/1923. V.).

1926-os év a fentebb már említett Mohácsi csata 400 éves évfordulója volt. A csatavesztés 400 éves évfordulójának megünneplésére 1926. augusztus 29-én országosan már sor került, de az iskolák tanulói számára is fontos volt, hogy megemlékezzenek a magyar történelem ezen eseményéről. Ezért a miniszter úgy rendelkezett, hogy az iskolák a karácsonyi szünetet megelőző napon tartsák meg az ünnepséget. Az egésznapos megemlékezéseket istentisztelettel kell kezdeni, majd kötelező elemként tartalmaznia kellett a Himnuszt, a Szózatot és a Magyar Hisszekegyet. Mindemellett az évforduló emlékére épülő fogadalmi templomra való gyűjtést is kiterjesztették az iskolákra. „*A mohácsi gyásznap emlékét a nemzeti kegyelet egy fogadalmi templom létesítésével kívánja megörökíteni. E célból országos gyűjtés indult meg, melyet az iskolákra is kiterjeszteni kívánok*” (2432/1926). Az évforduló emlékére kiadták a „Mohácsi Emlékkönyv” című könyvet, melyet főként a diákság, és az iskolai könyvtárak figyelmébe ajánlottak. (994/1926. III. b.).

²¹ Körlevél. A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter körlevele Magyarország összes oktatóíhoz. Közzétetik a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1/1928. eln. sz. rendelete folytán. https://adt.arcanum.com/hu/view/Hivatalos_Kozlony_1928/?pg=46&layout=s hozzáférés: 2022. 12. 12. 10:23

TÖRTÉNELMI PÉLDAKÉPEK A RENDELETEKBEN

A rendeletekben megjelenő példaképek közül a legnagyobb csoportot a történelem nagyjai alkották. Nagy hangsúlyt fektettek ezen személyek emlékének fenntartásában. A rendeletek alapján összesen hat ilyen személyt találhatunk meg, úgy mint: Széchenyi István, Ferenc József, II. Rákóczi Ferenc, Szent Imre herceg, Báthory István és Irinyi János.

Gróf Széchenyi István személye különleges példával bírt. 1925. november 3-án volt a százéves évfordulója, hogy Széchenyinek köszönhetően megalakult a Magyar Tudományos Akadémia (83.160/1925. VI.). Így minden iskolában elrendelték a Széchenyi emlékére tartandó ünnepséget, mert fontos példaképet láttak benne az ifjúság számára. *„Széchenyi lelke, nemes példája betöltse és megtermékenyítse lelkünket és elsősorban a jövő nemzedéknek, a magyar ifjúságnak lelkét, hogy majdan, ha az életbe kilépve neki is tevékeny részt kell vennie a Hazánkat újjáépítő munkában Széchenyi szelleme, az ő munkássága legyen irányítója életének minden pillanatában.”* (87.246/1925. VI.). Az emlékünnepe lehetővé tette, hogy a középfokú oktatási intézmények adományt gyűjtsenek az Akadémia számára, amelyet a további fenntartására és Széchenyi műveinek és örökségének ápolására fordíthattak. (87.246/1925. VI.)

1926-ban Ferenc József halálának 10. évfordulóján újabb megemlékezést szorgalmazott a minisztérium. A rendelet értelmében november 21-én vasárnap gyászünnepélyt rendeztek a tanintézetekben. A rendelet meghatározta a gyászünnepélyen elhangzó beszédek témáját: *„az ünnepélyen tartandó alkalmi beszéd méltassa I. Ferenc Józsefnek 1867-től haláláig kifejtett uralkodói működését, kifejtve azt, hogy Magyarország mily sokat köszönhet ennek a félézázados, békés fejlődésnek.”* (83.501/1926. VI.). Külön figyelmeztették az illetékeseket, hogy a beszédek és megnyilvánulások a keretében tartózkodjanak az aktuálpolitikai utalásoktól.

II. Rákóczi Ferencnek a korszakban két ünnepséget is szenteltek. Az egyiket 1926-ban születésének 250. évfordulóján rendelték el (17.283/1926. VIII/a.), a másikat pedig 1935-ben, halálának 200. évfordulója alkalmából (1961/1935.) Rákóczira az 1703-1711-es szabadságharc vezetőjére mint *„az önzetlen és áldozatkész hazafiság mintaképe, az igazi vallásosság nevelő példája”* hivatkoztak, ezzel állítva követendő ideált a diákság számára.²²

A katolikus tanulók számára az 1930-as év volt az egyik igazán meghatározó. Ekkor ünnepelték Szent Imre herceg halálának 900 éves jubileumát. A herceg elsősorban az engedelmes magyar keresztény gyermek példájává vált, amelyet a rendelet igyekezett kiemelni érvelésében (500—7/1930.). *„Imre herceg a magyar katolikus ifjúság védőszentje és magasztos példaképe, aki kimagaszló egyéniségében egyesíti mindazokat az erényeket, amelyek méltó díszei a nagy feladatokra hivatott férfi nemes alakjának és amelyeket elsajátítani buzgó törekvése lehet minden katolikus magyar ifjúnak.”* (820-05—162/1930.). Az ünnepségeket május hónapban kellett lebonyolítani az iskolákban. Mindezek mellett Imre herceg tiszteletére 1930-ban több kiadvány is született, melyek közül egyet a rendelet különösen ajánl elsősorban a katolikus iskolák diákjai és könyvtárak számára (820-05—162/1930.).

Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel királynak is jubileuma volt a korszakban. Személyét tekintve kiváló példaként szolgált, egyrészt a lengyel–magyar barátság miatt, másrészt mert mint Erdély egykori fejedelme összekötötte az anyaországot az elcsatolt területekkel. Báthory születésének 1933-ban volt a 400. évfordulója, melynek ünnepléséből az iskoláknak is

²² Kiss 2022.

ki kellett venniük a részüket. „*Elrendelem tehát, hogy a folyó év szeptember havában Báthory István születésének 400 éves fordulóján, a rendelkezésem és vezetésem alatt álló valamennyi középiskolában, tanító- és tanítónőképző intézetben, felső kereskedelmi, polgári és elemi iskolákban egy történelmi-, vagy az ily megemlékezésre alkalmas más tanítási óra keretében Báthoryról, az erdélyi fejedelemről és lengyel királyról meg emlékezés történjék.*” (30.093/1933 Va—1.). 1936-ban aztán újabb rendeletet adtak ki Báthoryval kapcsolatban, mivel 1936. december 12-én volt Báthory erdélyi fejedelemmé választásának 350. évfordulója. A rendelet hangsúlyozza, hogy ő volt Erdély első választott fejedelme. Az 1930-as években egyébként is egyre többet foglalkoztak a határon túli területekkel. A rendeletből érződik, hogy szükséges volt ismét rendeletbe foglalni és újabb megemlékezést tartani Báthoryról, mert kezdett megkopni példája a diákok körében. „*Kiváló államférfiúi, dicső hadvezéri, érdemekben oly gazdag uralkodói munkásságához a legszebb emlékek fűződnek, miért is hazánk e nagy fiának emlékét az ifjúság előtt is kegyelettel megőrizni egyik legszebb kötelességünk.*” (4341—1936.)

A történelmi példaképek közül kicsit távolinak tűnik Irinyi János emlékezete. A feltaláló 100 évvel ezelőtt találta fel a gyufát, majd később gyárat alapított Budapesten. „*Felhívom Címet, hogy november hó első hetének egyik tanítási napján arra alkalmas tanítási órában a tanulók előtt Irinyi János hazánkfíáról emlékezzenek meg, hogy az ifjúság hazánk ez érdemes fiának munkásságát megismerve, emlékét megőrizhesse.*” (6268/1936.) Ezzel utalni kívántak arra, hogy a magyar történelemben vannak olyan tudósok és feltalálók is, akiknek emlékezete és példája a gyermekek számára is inspiráló lehet.

AZ IRODALOM KIEMELKEDŐ ALAKJAI A RENDELETEKBEN

Az oktatási rendeletek elsősorban négy kiemelkedő irodalmi egyéniséget kívántak példaként állítani a magyar diákság számára. Először Petőfi Sándort, majd Madách Imrét, Jókai Mórt, Arany Jánost –aki Nagyszalontáról, immár az elcsatolt erdélyi területekről származott – és az európai, latin műveltséget megtestestítő Horatiust.

Petőfi születésének 100. évfordulója 1923-ban volt esedékes, így 1922-ben megszületett a rendelet ennek megünnepléséről. A megemlékezés minden iskolában kötelező volt és már a karácsonyi szünetet megelőző héten el kellett, hogy kezdődjön. A tanítási órákon Petőfi életét és műveit mutatták be a diákoknak. A karácsonyi szünet utáni második vasárnap került sor a Petőfi-ünnepségre, melynek menetét is meghatározták, kitérve arra, hogy milyen jellegű előadásokat kell beépíteni. Az 1923. március 15-i ünnepségen is jelentős szerepet szántak Petőfi alakjának. A célt a rendelet egyértelműen megfogalmazta; „*Remélem, hogy a magyar tanítóság és tanárság ezt az ünnepet arra is fel fogja használni, hogy a tanulóifjúságban, valamint a közönségben megerősítse azt a tudatot, hogy annak a nemzetnek, amelyének ilyen nagyjai vannak, jövője miatt nem lehet és nem szabad kétségbe esnie.*” (151.999/1922. VI.). Az évben még kijött egy újabb rendelet, melyben Petőfi Sándor műveit tartalmazó új kötetet ajánlanak az iskolák könyvtárai számára. „*E tulajdonságainál fogva a mű nemzetnevelő hatású s olvasása az ifjúság fogékony lelkére is maradandó hatással lesz.*” (85.505/1923 VIII. a.)

Madách Imre születésének 100. évfordulóját is az 1923-as évben tartották. *Az ember tragédiájának szerzője is fontos mintaképnek számított az ifjúság és a nemzet szempontjából.*

A rendelet határozott arról, hogy lehetőleg a középfokú oktatási intézményekben emlékezzenek meg a szerzőről. „*A magyar nemzet sorsa is, az ő születésének százéves fordulóján tragikus fordulatok példáját mutatja a közelmúltból s ha a nemzetnek valamikor szüksége volt nagy elődök felemelő, biztató szavára, akkor ma százszoros visszhanggal száll felénk Madách lelkéből az Úr igéje: — Ember: küzdj és bízva bízzál!*” (129.464/1923. III/b).

1925-ben Jókai Mór születésének 100 éves évfordulóját ünnepelte a diákság. Külön emlékbizottság állt fel az országban, hogy Jókait méltóképp ünnepeljék meg 1925. február 18-án az iskolák is. (109488/1924. III.) „*A tanári kar egyik tagja méltassa Jókai írói egyéniségét, emelje ki lelkes hazafiságát, lüktető magyar nemzeti érzését és utaljon arra, hogy az elnyomatás vigasztalan idején az ő költészetének bája, humorának nemes derűje enyhítette szenvedéseinket és a hódító törekvéseivel szemben az ő megőrző génusza állította elénk a magyar alakok sokaságát, a magyar nyelv szépségeit s a magyar szellem erejét.*” (2238—1925. VI.). 1925-ben még egy emlékérmét is kiadtak Jókairól a tanulók számára.²³

1932. október 22-én emlékeztek meg Arany János halálának 50. évfordulójára. Arany a magyarság számára különösen a korszakban nagy jelentőséggel bírt, hiszen a határon túli Nagyszalontán született. Az ifjúság számára így tökéletes példaképként szolgált költeményein és emlékezetén keresztül, különösen nagy hangsúlyt kapott a rendeletben ennek hangsúlyozása. „*Arany János költészete a magyar lélek nagyszerű megnyilatkozása s a költő emlékének felújítása, kultuszának állandó ápolása egyik legszentebb feladata a magyar iskolának, amely elsősorban hivatott a nemzeti génusz nagyjainak emlékét az ifjúság, a jövő nemzedék lelkében ébrentartani.*” (32.710—1932. V.).

Nem csupán a magyar irodalom nagyjairól rendelkeztek, hanem a latin költő Horatius születésének 2000. évfordulójáról is emlékezést rendelnek. Az emlékünnepe mellett pályázat is kihirdetésre került, illetve az 1934/35-ös tanév iskolai értesítőjében is el kellett helyezni egy Horatiust méltató írást. „*A magyar lélekkel több tekintetben rokonszellemű egyénisége századok óta érvényesíti hatását a magyar költészetben. A magyar költők és műfordítók hatása a és — nem utolsó sorban — a hazai iskolák szakadatlan munkája eredményezte azt a megdönthetetlen tény, hogy Horatius a magyar szellemi élet jelentékeny tényezője lett.*” (30.775/1934. V. a—1.). Horatiust ezzel is az irodalmon belül értelmezett „magyar” példaként szánták a diákok számára.

KORTÁRS PÉLDAKÉPEK

Kortárs példaképek közül kettő személlyel foglalkoznak külön rendeletekben, úgy mint Nagyatádi Szabó Istvánnal és Herczeg Ferencsel.

Herczeg Ferenc írói jubileumának 40 éves évfordulójának megünneplését rendelte el a válás- és közoktatásügyi miniszter 1926-ban. Az ünnepséget a tanéven belül kellett megtartani, melynek programját is meghatározták. A műsorban mindenképp el kellett hangoznia a Hiszekegynek, a Himnusznak, és Szózatnak, illetve Herczeg Ferenc műveiből való részleteknek, esetleg szindarabnak. A cél itt is rendkívül fontos nevelő szándékú: „*Minthogy ez az ünnepség a hazafias érzés és nemzeti gondolat megerősítésére kiválóan alkalmas s a tanulóifjúságot a nemzet*

²³ https://mandadb.hu/tetel/736776/Emlekerem_Jokai_Mor_18251904_szuletesenek_100_evfordulojara hozzáférés: 2022. 12. 12. 08:56

nagyjainak megbecsülésére és a nemzeti irodalom szeretetére nevelheti, annak megtartását az összes állami, községi, izraelita, társulati és magán elemi népiskolákban, a rendelkezésem és közvetlen vezetésem alatt álló középiskolákban, továbbá a középfokú tanintézetekben elrendelem.” (14.105/1926. VIII. b.).

Nagyatádi Szabó Istvánt különösen jelentős példaként szánták a diákok számára. „*A nevelésnél igen nagy fontossága van annak, hogy a gyermekek elé állítandó példákban, a kiváló férfiak méltatásával mutassuk be azt, hogy önzetlenséggel és egész életének munkájával milyen szolgálatokat tehet valaki hazájának és hogyan teljesítheti nemzetével szemben fennálló kötelességét.*” (50.176—1932.). Személye a társadalmi osztályok békéjének és a „*magyar földhöz való ragaszkodás*” jelképeként jelent meg. Születésének 70. évfordulójára 1933-ban szobrot állítottak róla Budapesten a Kossuth téren.²⁴ Az iskolákban pedig tematikus napot, illetve megemlékezést tartottak személyéről.

A HŐSÖK EMLÉKNAPJA

Az egyik legfontosabb ünnep a Hősök emléknapja volt.²⁵ A nemzet mindenkori hőseire emlékeztek, középpontban az első világháború hőseire, hősi halottaira. Ezek a megemlékezések egyszerre voltak lokális és országos szintűek, egyben fontos mintaként szolgáltak a fiatalok számára. Fontos mintaként szolgáltak a fiatalok számára. Különböző megemlékezési formák kerültek elő a hősök emlékezetének megőrzésére. Az elemi iskolák tantermeiben díszes arany betűkkel írt táblákon kellett feltüntetni az adott településen a nagy háborúban elesett hősök nevét. Ezzel emléket és példát állítva a diákság számára önfeláldozásból és hazaszeretetből. A táblák szabványban készültek, azokról a Hőseink, Nagyjaink Kultusza, Hősök háza Országos bizottsága gondoskodott. A tábláknak egyrészt nevelő célja is volt, nem csupán emléket állított. „*Midőn a tanulói ifjúságot ennek a szent célnak szolgálatára neveljük, benne egyszersmind a nemzeti, érzést és öntudatot is megerősítjük.*” (40,127/1922). Somogy és Nógrád vármegyék szorgalmazására is létrejött egy rendelet. Az említett vármegyék évente kétszer tartottak megemlékezést a hősök emlékünnepén, községi és városi szinten egyaránt. Az egyik ünnepség március 15-én, a másik november 2-án (halottak napján) volt megtartva a települések világháborús emlékművénél. Az elemi és középfokú oktatásban résztvevő minden tanulónak kötelező volt részt venni ezeken a megemlékezéseken, a tanáraik kíséretében. Egyrészt így próbálták a helyi közösségeket megerősíteni, és abba bevonni a tanulókat, másrészt nagy hangsúlyt fektettek a nemzet mindenkori hősi halottainak méltó példaként való aposztrofálására (181,278/1922 V.). Az ünnepség megkezdése előtt a diákokat már a megemlékezésre kellett hangolni egy rendkívüli óra keretében, ahol az első világháborúról és annak hőseiről beszélgettek a tanárral. Fontos volt, hogy az adott település hőseiről is tudjanak a gyerekek (1613—1925). Nem csak a halott hősök, de a hadirokkantak tisztelete is kiemelt szerepet játszott az oktatásban. „*A hősök emléknapján ezért kiemelten foglalkoztak a hadirokkantak kérdésével a tanulók is. E meggyőződéstől áthatva elrendelem tehát, hogy a közvetlen rendelkezés és vezetés alatt álló iskolák különös gondot*

²⁴ <https://www.kozterkep.hu/2459/nagyatadi-szabo-istvan> hozzáférés: 2022.11.30. 20:01

²⁵ 1924. évi XIV. törvénycikk az 1914/1918. évi világháború hősi halottai emlékének megünnepléséről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92400014.TV> hozzáférés: 2022.11.30. 18:56

fordítsanak a rokkant hősök iránti tisztelet és megbecsülés ápolására. Kötelességévé teszem az oktató személyzetnek, hogy a tanítás keretében ragadjanak meg minden eszközt, mely alkalmas arra, hogy az ifjúságban a rokkant hősök iránti megkülönböztetett tiszteletet, megbecsülést felkeltse és állandóan ébren tartsa.” (500—18/1929.). A hősök emléknapjának megünneplése, mely minden év májusának utolsó vasárnapján történt, a rendeletekből következtetve kezdett elhalványulni az idők során, hiszem újra szükség volt a törvény, és a rendeletek megerősítésére (34.500/1932. V.).

A MADARAK ÉS FÁK NAPJA

Gróf Apponyi Albert még 1906-ban adott ki rendeletet, mely a környezet védelmére hívta fel a figyelmet a diákok számára.²⁶ Az intézmény eredete az Amerikai Egyesült Államokból származott. Az egyik a Madarak napja (*Birds day*), a másik a Fák napjának (*Arbor day*) intézménye volt, melyet Magyarországon is meghonosított. Ezt a hagyományt élesztette újra Klebelsberg Kuno, amikor rendelkezett e jeles napok megtartásáról. Az évben egy-egy napot az iskolák a madarak és fák megismerésére szenteltek. Többek között oktató programokat tartottak a diákság számára a madarak hasznosságát és védelmét illetően. A programok során madáretetőket készítettek, illetve a fák napján facsemetéket ültettek a gyerekek, ezzel is hozzájárulva a környezet szépítéséhez és a természet védelméhez. Emellett különböző kiadványokat is ajánlottak ezen a napon a diákok számára, hogy elmélyíthessék természet és az állatok iránti szeretetüket (300—76/1931.). A rendeletnek egy évvel később kiegészítése is született, melyet összekapcsoltak a nemzeti hősökre való megemlékezéssel. Ezeken a napokon a diákok a hősi halottak sírjait és a háborús emlékműveket tették rendbe, például virágokat ültettek a környékükön. Ezzel együtt a természetet ápolva, gondozták a hősök emlékét, mely nagy jelentőséggel bírt a nemzetnevelésben (59.963/1932. VIII. d.).

ÖSSZEFOGLALÁS

A háború és a trianoni béke után az iskolákban rendkívül nagy hangsúlyt kapott a nemzetnevelés kérdése. Ezért a mindenkori miniszter minden fontos alkalmat meg kívánt ragadni, ezt a nemes célt előmozdítja. A fenti rendelkezések és ünnepségek mellett mégis a legfontosabb cél a nemzeti példaképek állítása volt az ifjúság számára. Olyan személyek kerültek így példaként a diákság elé, akik a magyar történelem, tudomány, vagy művészet terén maradandót, példaértékűt alkottak. Példájukat országos szinten akarták elterjeszteni, hogy a gyermekeknek legyen kik közül választaniuk. Ezek mellett igyekeztek olyan tematikák mentén is példát állítani a diákság számára, mint a madarak és fák napja vagy a hősök napja. A korszak példaképpállítási gyakorlatát az oktatási miniszterek nagymértékben befolyásolták, ugyanakkor a rendeletek igyekeztek egyetemes – magyar és külföldi – példák mentén oktatni a jövő generációit.

²⁶ A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1906. évi 26120. eln. számú körrendelete a madarak és fák védelme tárgyában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Rendeletek

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1919. évi 211,081. B. I. számú körrendelete a háború okozta elemi népiskolai mulasztások pótlása végett szervezett ismétlő- és továbbképző tanfolyamok tanítástervének életbeléptetése tárgyában.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1920. évi 154,490. VIII. a. számú rendelete a hazafias szellemnek az iskolák útján való ápolása és erősítése tárgyában.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 181,278/1922 V. számú rendelete az ifjúságnak a világháború hősi halottainak emlékét megőrkítő emlékművek előtt tartandó ünnepélyekre való kirendelése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1922. évi 151,999. VI. számú rendelete Petőfi Sándor születése száz éves fordulójának az iskolákban való megünneplése tárgyában.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1922. évi 27,919 M. P. számú rendelete március tizenötödikének megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 40,127/1922. M. P. számú körrendelete a háborúban elesett hősök nevének az elemei iskolákban való megőrkítése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1923. évi 9964. V. számú rendelete október 6-ának megünneplése tárgyában.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 129.464/1923. III/b. számú rendelete Madács Imre születésének 100. évfordulója emlékére iskola ünnepély rendezése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 85,505/1923. VIII. a. sz. rendelete a Petőfi Társaság megbízásából, Császár Elemér és Ferenczi Zoltán által szerkesztett Petőfi könyvnek a középfokú iskolák és tanulóifjúság figyelmébe való ajánlása tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 109488/1924. III. a. számú rendelete a Jókai-centenárium iskolai megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek az 1914—18. évi világháború hősi halottai emlékének megünnepléséről szóló 1924. évi XIV. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott 2519—1925. M. E. sz. minisztériumi rendelet intézkedéseivel kapcsolatban.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1925. évi 1467. eln. számú rendelete az új elemi népiskolai tanterv életbeléptetése tárgyában.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 2238-1925. VI. számú rendelete a Jókai-emlékéremnek a tanuló ifjúság körében való terjesztése tárgyában

A m. királyi vallás- és közoktatásügyi miniszternek 83.160-1925. VI. sz. rendelete Gróf Széchenyi István emlékének iskolai megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1926. évi 17.283 VIII/a. számú rendelete II. Rákóczi Ferenc születése 250-ik évfordulójának az iskolákban való megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1926. évi 2432/1926 számú rendelete a mohácsi gyásznap 400 éves évfordulójának megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 17.554/1926. VIII. a. számú rendelete Herczeg Ferenc írói jubileumának az iskolákban való megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 83.501/1926. VI. számú rendelete Ő császári és Apostoli Királyi Felsége, I. Ferenc József halálának 10. évfordulóján a polgári, a felsőkereskedelmi, a felsőmezőgazdasági iskolákban, a tanító-, tanítónő- és kisedővónőképző-intézetekben gyászünnepély rendezése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 83.501/1926. VI. számú rendelete Ő császári és Apostoli Királyi Felsége, L. Ferenc József halálának 10. évfordulóján a polgári, a felsőkereskedelmi, a felsőmezőgazdasági iskolákban, a tanító-, tanítónő-és kisedővónőképző-intézetekben gyászünnepély rendezése tárgyában.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 994/1926. III. b. számú rendelete a Mohácsi Emlékkönyv ajánlása tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 500-18/1929. számú rendelete a hadirokkantak iránt való tiszteletnek az iskolákban való ápolása tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 500-7/1930. számú rendelete a katolikus tanulóifjúságnak a Szent Imre jubileumi év ünnepein való részvétele tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 820-05-162/1930. számú rendelete „A glóriás herceg” című emlékkönyv ajánlása tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 300-76/1931. számú rendelete a madarak és fák napjának megtartásáról teendő jelentés tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 32.710-1932. V. számú rendelete Arany János emlékezetének megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 50.176-1932 sz. rendelete Nagyatádi Szabó István emléknaptartása tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 29.732/1932. V. sz. rendelete a magyar könyvnap megtartása tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1932 59.963/1932. VIII. d. számú rendelete a madarak és fák napjára vonatkozó rendeletek kiegészülése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 30.500/1932. V. sz. rendelete a világháborúban elesett hősök emlékének megünnepléséről

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 30.093.-1933. évi Va-1. számú rendelete Báthory István emlékezetének megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium 76.800/1933. VII. a. számú rendelete az iskolán kívüli népművelés újabb irányelvei tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 30.775/1934. V. a-1. számú alatt kiadott rendelete Horatius emlékének középiskolákban való megünneplése tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1961/1935. eln. számú rendelete dicső emlékezetű Rákóczi Ferenc fejedelem elhalálózása 200 éves évfordulója alkalmából tartandó iskolai ünnepélyek tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 4341-1936. eln. sz. rendelete Báthory István volt erdélyi fejedelem, később Lengyelország királya emlékének megőrzésének tárgyának

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 6268/1936. eln. számú rendelete Irinyi János hazánkfia emlékének megőrzésének tárgyában

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 32.400 1936. V. 1. számú rendelete a középiskoláról szóló 1934. XI. t. c. Végrehajtási Utasításának kiadása és életbe léptetése tárgyában

Szakirodalom

BREZSNYÁNSZKY László (2002) A Herbart-paradigma magyar neveléstani recepciója. *Iskolakultúra* 12. évf. 5. sz. 38–43.

CSICSAY ALAJOS (2002): *Iskolatörténet*. Dunaszerdahely, Lilium Aurum.

GYÁNI GÁBOR – KÖVÉR GYÖRGY (1998): *Magyarország társadalomtörténete. A reformkortól a második világháborúig*. Budapest, Osiris.

HÓMAN BÁLINT (1942): *Magyar sors-magyar hivatás*. Budapest, Athenaeum.

KÉKES SZABÓ MIHÁLY (1996): Klebelsberg Kuno egyetempolitikai törekvéseinek főbb jellemzői. *Magyar Pedagógia* 96. évf. 3. sz. 253–260.

KISS MÁRTON (2022): II. Rákóczi Ferenc évfordulóinak iskolai ünnepnapjai a két világháború között (1926–1938). *Valóság*, 45. évf. 3. sz. 67–76.

MIKONYA GYÖRGY (2008): A Herbart-recepció historiográfiai kutatása- In Pukánszky Béla (szerk.): *A neveléstörténet-írás új útja*. Budapest, Gondolat Kiadó, 121–133.

NAGY PÉTER TIBOR (2005): Az állami befolyás növekedése a magyarországi oktatásban 1867–1945. *Iskolakultúra* 15. évf. 6-7 sz. 3–229.

Neonacionalizmus. Gróf Klebelsberg Kuno összegyűjtött újságcikkei (1928). Budapest, Athenaeum.

ROMSICS IGNÁC (2010): *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris.

UJVÁRY GÁBOR (2003): Klebelsberg Kuno és Hóman Bálint kultúrpolitikája. In *Társadalom és kultúra Magyarországon a 19-20. században*. Pécs, Pannónia könyvek. 87–104.

UJVÁRY GÁBOR (2018): Klebelsberg Kuno és a Trianon utáni magyar felsőoktatás-politika In *Trianon és a magyar felsőoktatás I*. Budapest, Magyar Napló. 237–262.